

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

lek. dent. Małgorzaty Lipczyńskiej-Lewandowskiej

**pt. *Czynniki predykcyjne powikłań pozabiegowych po chirurgicznej
ekstrakcji trzecich zębów trzonowych w żuchwie***

Promotor: dr hab. n. med. prof. UM Anna Janas-Naze

Chirurgiczne ekstrakcja zatrzymanego trzeciego zęba trzonowego żuchwy jest najczęściej przeprowadzanym zabiegiem chirurgicznym w specjalistycznych poradniach chirurgii stomatologicznej. W znacznym odsetku przypadków zabieg ten wiązany jest różnego typu następstwami, które niekiedy mogą mieć poważny charakter, a w ogromnej większości przypadków są przykre dla pacjenta, gdyż wiążą się z dolegliwościami bólowymi, utrudniają codzienne funkcjonowanie i wymagają czasem nawet długotrwałego leczenia. Ustalenie predykcyjnych czynników wystąpienia takowych powikłań podjęła się lek. dent. Małgorzata Lipczyńska-Lewandowska, co uważam za temat bardzo trafnie dobrany, gdyż ich ustalenie może pozwolić operatorowi

na odpowiednie przygotowanie pacjenta do zabiegu, uświadomienie mu występującego ryzyka, a także w części przypadków nawet zapobiec ich wystąpieniu.

Pracę doktorską lek. dent. Małgorzaty Lipczyńskiej-Lewandowskiej stanowi monografia licząca 127 stron, przygotowana w typowy sposób dla tego typu opracowań. Wstęp do pracy wprowadza czytelnika w zagadnienia związane ze wskazaniami i powikłaniami po zabiegu ekstrakcji zęba mądrości. Autorka skupia się na tematyce związanej z dolegliwościami bólowymi, obrzękiem, szczękościskiem, limfadenopatią, krwawieniem, zapaleniem zębodołu, a także uszkodzeniem sąsiadujących z usuwanym zębem pni nerwowych. Omawia także rzadziej występujące powikłania, takie jak złamanie żuchwy, krwiak przestrzeni skrzydłowo-żuchwowej, a także zakażenie bakteryjne. Wstęp kończy prezentacja podstawowego celu badawczego, którym była analiza wpływu wybranych czynników konstytucjonalnych i zmiennych laboratoryjnych na występowanie i nasilenie powikłań po zabiegach z zakresu chirurgii zęba mądrości. Do celów szczegółowych Doktorantka zaliczyła:

1. Określenie czy czynniki konstytucjonalne (płeć, wiek, BMI) mogą zostać uznane za czynniki predykcyjne do występowania i nasilenia powikłań pozabiegowych
2. Określenie czy wartości pomiarów biochemicznych, takich jak: hemoglobina, trójglicerydy, cholesterol całkowity, glukoza na czczo, HDL-C, LDL-C, Chol/HDL-C, eGFR mają wpływ na wystąpienie oraz nasilenie powikłań pozabiegowych
3. Ocena korelacji wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego z występowaniem powikłań pozabiegowych
4. Ocena korelacji rodzaju retencji trzeciego zęba trzonowego żuchw na występowanie i nasilenie powikłań pozabiegowych, przy założeniu, że stopień trudności danej ekstrakcji jest porównywalny.

Projekt badawczy Doktorantki uzyskał pozytywną opinię Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (nr RNN/363/18/KE). Do badania zrekrutowano 162 uczestników wśród pacjentów, którzy zgłosili się do Zakładu Chirurgii Stomatologicznej UM w Łodzi celem ekstrakcji dolnego zęba mądrości. Celem zapewnienia

powtarzalności wyników do badania włączano jedynie pacjentów z pionowym i mezialnokątowym położeniem zatrzymanego zęba (wg klasy Wintera), IIB (Pell-Gregory), z zakończonym rozwojem korzeni i zakwalifikowanych do ekstrakcji ze wskazań ortodontycznych. Autorka bardzo klarownie przedstawiła schemat rekrutacji pacjentów, kryteria włączenia i wyłączenia z badania, a także sposoby oceny badanych czynników. Do analizy statystycznej uzyskanych wyników wykorzystano model regresji porządkowej z powtórzonym pomiarem oraz mieszane modele regresji logistycznej. Wyniki analiz zostały jasno i czytelnie przedstawione w postaci tabel i wykresów. Doktorantka zdecydowała się na podział tej części pracy na podrozdziały odpowiadające wykorzystanym modelom analizy statystycznej, co dodatkowo podnosi czytelność wyników i pozwala na wyciągnięcie logicznych wniosków.

Ciekawą częścią pracy jest również szeroka dyskusja, w której Autorka poddaje krytycznej analizie uzyskane, własne wyniki, a także zestawia je z rezultatami analiz już opublikowanych w temacie pracy. Dyskusja napisana jest w sposób logiczny, pokazuje rozbieżności w danych literaturowych i wskazuje na nowe kierunki badań w zakresie czynników predykcyjnych w chirurgii dolnego zęba mądrości.

Całość pracy wieńczy cztery wnioski końcowe:

1. Istotnymi czynnikami predykcyjnymi do wystąpienia powikłań pozabiegowych takich jak: obrzęk, zapalenie zębodołu, szczękościsk, dysfagia, limfadenopatia oraz podwyższenie temperatury ciała powyżej 37.5 stopnia Celsiusa są: wyższe wartości BMI oraz starszy wiek. Im wyższy wiek i wartości BMI, tym nasilenie powikłań pozabiegowych większe
2. Wartości pomiarów biochemicznych takich jak: hemoglobina, trójglicerydy, cholesterol całkowity, glukoza na czczo, HDL-C, LDL-C, Chol/HDL-C, eGFR mają wpływ na wystąpienie oraz nasilenie takich następstw pozabiegowych jak: obrzęk, dysfagia, zapalenie zębodołu, szczękościsk, limfadenopatia oraz podniesienie temperatury ciała powyżej 37.5 stopnia Celsiusa
3. Wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego również są predyktorami występowania powikłań pozabiegowych. Wyższe wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego wpływają na częstsze występowania i nasilenie takich powikłań jak:

szczękościsk, limfadenopatia, temperatura ciała powyżej 37.5 stopnia Celsiusa, przy równoczesnym obniżeniu ryzyka i nasilenia dysfagii. Wyższe ciśnienie skurczowe wpływa na występowanie i nasilenie obrzęku, a wyższe wartości ciśnienia rozkurczowego wpływają na częstsze występowanie zapalenia zębodołu

4. Czynnikiem predykcyjnym do wystąpienia powikłań pozabiegowych takich jak dysfagia, jest retencja mezjalnokątowa, a do powikłań pozabiegowych takich jak: obrzęk, szczękościsk oraz limfadenopatia - retencja pionowa. Nie udowodniono powiązania między retencją trzeciego zęba trzonowego żuchwy, a wystąpieniem zapalenia zębodołu.

Zaprezentowane przez Doktorantkę wnioski w pełni odpowiadają postawionym wcześniej celom badawczym. Spis literatury zawiera 85 aktualnych i właściwie dobranych pozycji, a uzyskane przez lek. dent. Małgorzatę Lipczyńską-Lewandowską wyniki wpisują się w obecnie prowadzone w tym zakresie projekty badawcze i zachęcam Autorkę do ich publikacji.

Całość pracy oceniam wysoko, stanowi ono ważne opracowanie, zwłaszcza dla lekarzy zajmujących się problematyką powikłań w chirurgii dolnego zęba mądrości. Praca jest przygotowana starannie pod względem edytorskim, a język i stylistyka nie budzą moich zastrzeżeń i wskazują na umiejętność prowadzenia badań naukowych przez Autorkę. Lek. dent. Małgorzata Lipczyńska-Lewandowska podjęła się bardzo istotnego klinicznie tematu badawczego, poszerzyła dotychczasową wiedzę w tym zakresie i zastosowała odpowiednie do potrzeb metody badawcze.

Stawiam zatem wniosek do Wysokiej Rady Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek. dent. Małgorzaty Lipczyńskiej-Lewandowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz o wyróżnienie przedstawionej rozprawy.

Katedra Chirurgii Stomatologicznej UMCM
prof. dr hab. n. med. Tomasz Kaczmarski
kierownik

